

GÖRKƏMLİ AZƏRBAYCAN İDMANÇILARININ İDMAN FƏALİYYƏTİNİN MƏKTƏBLİLƏRİN FİZİKİ TƏRBİYƏSİNDƏ ROLU

R.N. Məcidov^{1a}, E.İ. Əliyev^{1b}, S.T. Hüseynova^{1c}

¹*Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası*

^arovshan.macidov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-2529-7272

^belvin.aliyev@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-5982-2506

^csaadat.huseynova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-8589-6138

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 09 yanvar 2023

Dərc olunub: 29 mart 2023

© 2022 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Aparılan tədqiqat işi görkəmli Azərbaycan idmançılarının idmana gəlmələri, göstərdikləri nailiyyətlər, həyatları, əldə etdikləri mənəvi və maddi nemətlər haqqında məktəbliləri məlumatlandırmaqla, onlarda sağlam həyat tərzinə, idman növlərinə, fiziki hərəkətlərə maraq yaratmaq və onları zərərli vərdişlərdən, oturaq həyatdan uzaqlaşdırmaqdan ibarət olmuşdur.

Açar sözlər: *idman, nailiyyət, idmançı, ədalətli oyunlar, sağlam həyat tərzini, şagird, məktəb, maraq.*

Aparılan tədqiqat işi görkəmli Azərbaycan idmançılarının idmana gəlmələri, göstərdiyi nailiyyətlər, həyatları, əldə etdikləri mənəvi və maddi nemətlər haqqında məktəbliləri məlumatlandırmaqla, onlarda sağlam həyat tərzinə, idman növlərinə, fiziki hərəkətlərə maraq yaratmaq və onları zərərli vərdişlərdən, oturaq həyatdan uzaqlaşdırmaqdan ibarət olmuşdur.

Azərbaycanda idmana qayğı və diqqət Respublikanın müstəqilliyinin bərpasının ilk illərindən-1993-cü ildə Ümummilli lider Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra başlamışdır. Digər sahələrdə olduğu kimi, idmanın inkişafı da dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Bu dövrdən başlayaraq, Azərbaycanın idman ölkəsinə çevrilməsi, idmançılarının müxtəlif nüfuzlu yarışlara qatılması, dövlətimizi layiqincə təmsil etməsi üçün addımlar atılmağa başlamışdır. Azərbaycan idmançılarının Olimpiya hərəkə-

tına qoşulması prosesi geniş vüsət almışdır. Qısa zamanda həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər və düşünülmüş addımlar, dövlətin idmana və idmançılarımıza maddi və mənəvi dəstəyi sayəsində Azərbaycan idmançılarının uğurları artmağa başlamışdır. Nəticədə bu gün Azərbaycan güclü idman ölkəsi kimi tanınmaqdadır [1, 2, 3].

Ümumtəhsil məktəblərində aparılan pedaqoji müşahidələr zamanı məlum olur ki, şagirdlərin idman növlərinə, fiziki hərəkətlərə, sağlam həyat tərzinə bilik və istəkləri, maraqları lazım olan səviyyədə deyil. Onların maraqları daha çox mobil telefon, kompyuter oyunları, oturaq həyat, televizor təşkil edir. Bu isə onları gənc yaşlarında piylənməsinə, əzələlərin zəiflənməsinə, tənqənəfəsliyə və s. fəsadlara gətirib çıxarır.

Tədqiqatın fərziyyəsi ondan ibarətdir ki, şagirdlərə Azərbaycanın görkəmli idmançılarının həyatı, idmana gəlmələri, məşq prosesi, yarışlarda göstərdiyə nailiyyətlər, əldə etdikləri şöhrət, tarixə düşmə, maddi nemətlər, gələcək həyatı haqqında ətraflı məlumatlar, yarışlardan video görüntülər, “Ədalətli oyunlardan” misallar, imkan daxilində bir sıra idmançılarla görüşlərin təşkili və s. bu kimi vasitələrdən istifadə etmə məktəblilərin sağlam həyat tərzinə, idmanla məşğul olmağa münasibətlərin müsbət mənada dəyişər.

Tədqiqatın məqsədi - görkəmli Azərbaycan idmançılarının idman fəaliyyətinin məktəblilərin fiziki tərbiyəsində rolunu araşdırmaqdan və məlumatlandırmaqdan ibarət olmuşdur.

Bu məqsədinə nail olmaq üçün tədqiqat qarşısına aşağıdakı vəzifələr qoyulmuşdu:

- İdman növlərinin müxtəlifliyini müəyyən etmək;
- Müasir Azərbaycanda idmanın inkişafı tarixini müəyyənləşdirmək;
- Azərbaycan idmançılarının Olimpiya Oyunlarında göstərdiyi nəaliyyətləri yeniyetmə məktəblilərə çatdırılması və onlarda baş verən dəyişiklikləri müəyyən etmək.

Yuxarıda qeyd olunan vəzəflər ümumi qəbul edilmiş tədqiqat metodları vasitəsilə icra edilib. Tədqiqat işi əsasən 3 mərhələdən ibarət olub.

I mərhələdə idman növlərinin yaranma tarixi, müxtəlifliyi, görkəmli Azərbaycan idmançılarının həyat və yarışlarda göstərdikləri nəaliyyətlər haqqında məlumatlar toplanıb [4, 5, 6].

II mərhələdə ümumtəhsil məktəblərində VII, VIII və IX sinif şagirdlərinin idman növlərinə münasibətləri, onların maraq dairələri müəyyinləşdirilib və onlarla 10 sualdan ibarət olan anket sorğusu keçirilib.

A n k e t

N	Suallar	Cavablar
1	Hansı sinifdə oxuyursunuz?	
2	Məktəbdə keçirilən dərslərdən ən çox marağınız olan 5 dərslin adını qeyd	
3	Əgər idman növü ilə məşğul olursunuzsa – hansı idman növü ilə?	
4	Əgər idman növü ilə məşğul olmursunuzsa – niyə?	
5	Məktəbdə dərstdən kənar idman növləri üzrə məşğələlər aparılırmı?	
6	Hansı idman növü sizi daha çox maraqlandırır?	
7	Azərbaycanın görkəmli idmançılarından kimlərin adını qeyd edə bilərsiniz?	
8	Xarici idmançılardan kimləri tanıyırsınız?	
9	Azərbaycan idmançılarından kimlər Olimpiya çempionları olublar?	
10	İdman haqqında əlavə nə bildirmək istərdiniz qeyd edin.	

Sorğuda 234 nəfəri sorğuda iştirak etdi. Sorğuda iştirak etmək könüllü idi. Anketləşdirilmə fiziki tərbiyə dərslərində aparılırdı. Əvvəlcə şagirdlərə anketi doldurmaq qaydaları izah edilirdi, suallar oxunulurdu və sonra anketlər paylanılırdı. İlk təşkilatı işlər görüldəndən sonra, biz anketdən aldığımız cavabları təhlil etdik.

Anket sorğusunun ilkin nəticələrindən məlum oldu ki, digər dərslərlə yanaşı “Fiziki tərbiyə” dərsi şagirdlərin ən sevimli 5 dərslərindən biri olmuşdur. Sorğuda iştirak edən şagirdlərdən 27 nəfər müntəzəm idmanın müxtəlif növləri üzrə məşğul olurlar. İdmanla məşğul olmamağın əsas səbəblərindən biri “Yaxınlıqda idman bölmələrinin” olmaması, “Ev tapşırıqlarının çox olmasını”, “Mənim başqa maraqlarım var”, “Müəllim yanına gedirəm” qeyd edib. “Hansı idman növü sizi daha çox maraq-

landırır?” sualına 111 nəfər “Futbol” cavabı verib. Bu yəqin onunla əlaqələndirilir ki, Qərdə keçirilən futbol üzrə dünya çempionatı cavablara təsir edib. 50 nəfər qeyd edib ki, heç bir idman növləri ilə maraqlanmıram.

Azərbaycanın görkəmli idmançılarından kimlərin adını qeyd edə bilərsiniz? sualına şagirdlər ən çox Rəfael Ağayevi (karate) qeyd ediblər. 122 nəfər heç kimin adını qeyd edə bilməyib. “Bilmirəm” və ya “Yadımda deyil” cavabı vermişlər.

Xarici idmançılardan kimləri tanıyırsınız? sualına ən çox cavab - Messi, Ronaldo, Mbappe qeyd olunub. Bəzi cavablarda Tayson, Nəmar və digərlərində görmək olardı. 76 nəfər heç kimin adını qeyd edə bilməyib.

Azərbaycan idmançılarından kimlər Olimpiya çempionları olublar? anket sualına çox az şagird Olimpiya çempionlarının adla-

rını qeyd edə bilmişdilər. Bunlardan: Namik Abdullayev (sərbəst güləş), Elnur Məmmədli (cudo), Fərid Mansurov (yunan-roma güləşi), Toğrul Əsgərov (sərbəst güləş), Radik İsayev (taekvando) və s. 124 nəfər “Bilmirəm və 82 nəfər “Yadımda deyil” kimi qeyd edilib.

İdman haqqında əlavə nə bildirmək istərdiniz? sualına şagirdlər idman zallarının və meydançalarının daha keyfiyyətli, geniş, idman avadanlıqlarının təzə və çox, idman bölmələrinin pulsuz, məşqçilərin peşakar olmalarını arzu ediblər.

III mərhələdə yeniyetmə məktəblilərə idmançılar haqqında bilik verilir, yarışlardan videolar göstərilir, fiziki tərbiyə və idman növləri haqqında ətraflı məlumatlar çatdırılır və tapşırıqlar verilir. Tapşırıqlar aşağıdakılardan ibarət idi:

1. İdman haqqında divar qəzeti hazırlamaq.
2. Azərbaycan idmançılarının müxtəlif beynəlxalq yarışlarda göstərdikləri nəaliyyətlərdən 10 dəqiqəlik video görüntülər hazırlamaq.
3. İdman növünün tarixi yaranması və ya idmançıların həyatı və nəaliyyətləri haqqında təqdimat hazırlamaq. Mövzu seçimi sərbəst idi.
4. “Ədalətli Oyunlar” haqqında öz düşüncələrini ifadə etsinlər və misallar göstərsinlər.

Tədqiqatın sonunda tapşırıqların icrasını və ikinci dəfə anketləşdirməni aparıldı. Tapşırıqların icrası və anketləşdirmənin nəticələri əsasında şagirdlərin idmana olan münasibətlərində dəyişikliklər müəyyən edildi.

Sorğuda iştirak edən şagirdlərdən əvvəl 27 nəfər müntəzəm idmanın müxtəlif növləri üzrə məşğul olurdusa, tədqiqatın sonunda rəqəm 51-ə çatmışdı. Tədqiqatın sonuna qədər əlavə 24 nəfər müxtəlif idman növləri ilə məşğul olmağa başlayıblar.

İdmanla məşğul olmamağın əsas səbəblərindən biri “Yaxınlıqda idman bölmələrini olmaması”, “Ev tapşırıqlarının çox olmasını”, və “Müəllim yanına gedirəm” cavablarında fərq olmayıb. Ancaq “Mənim başqa maraqlarım var” cavabında əgər əvvəl 79 nəfər idisə, tədqiqatdan sonra bu 55 nəfərə enib, yəni, da-

ha 24 nəfər idman növləri ilə maraqlanmağa başlayıblar.

“Hansı idman növü sizi daha çox maraqlandırır?” sualına 123 nəfər “Futbol” cavabı verib. Ancaq əgər əvvəl 50 nəfər idman növləri ilə maraqlanmırdılarsa, tədqiqatdan sonra, idmanla maraqlanmayanların sayı xeyli azalmış və bu 21 nəfəri təşkil etmişdir.

“Azərbaycanın görkəmli idmançılarından kimlərin adını qeyd edə bilərsiniz?” sualına tədqiqatdan əvvəl 56 nəfər “Bilmirəm” və 66 nəfər isə “Yadımda deyil” cavabı vermişdilər, tədqiqat zamanı görülən işlərdən sonra, 26 nəfər “Bilmirəm” və 33 nəfər isə “Yadımda deyil” cavabı veriblər, yəni “Bilmirəm” və “Yadımda deyil” cavablarının fərqi azalmışdır.

Xarici idmançılardan kimləri tanıyırsınız? sualına ən çox cavab - Messi, Ronaldo, Mbappe qeyd olunub. Bəzi cavablarda Tayson, Nemar və digərlərində görmək olardı. Tədqiqatdan əvvəl “Bilmirəm” 76 nəfər vermişdi, tədqiqatdan sonra isə bu rəqəm 53 nəfər olmuşdu.

Azərbaycan idmançılarından kimlər Olimpiya çempionları olublar? anket sualına tədqiqatdan əvvəl çox az şagird Olimpiya çempionlarının adlarını qeyd edə bilmişdilər. Bunlardan: Namik Abdullayev (sərbəst güləş), Elnur Məmmədli (cudo), Fərid Mansurov (yunan-roma güləşi), Toğrul Əsgərov (sərbəst güləş), Radik İsayev (taekvando) və s. Tədqiqatdan əvvəl ən çox “Bilmirəm” və “Yadımda deyil” cavabı 124 və 82 nəfər olmuşdusa, tədqiqatdan sonra bu rəqəmlər müvafiq olaraq 73 və 42 nəfərə kimi enmişdir.

Tədqiqat nəticəsində şagirdlər bədən tərbiyəsi və idmanın tarixi, idman növlərinin müxtəlifliyi, görkəmli Azərbaycan idmançılarından sonra, şagirdlərdə idmana maraq artmışdı. Beləliklə, tədqiqatın məqsədi yerinə yetirildi və vəzifələr həll olundu. Aparılan tədqiqat işindən sonra aşağıdakı nəticələrə gəlmək olar:

1. Ümumtəhsil məktəblərində aparılan tədqiqatlar zamanı məlum olur ki, şagirdlərimizin idman növlərinə, fiziki hərəkətlərə, sağlam həyat tərzinə bilik və istəkləri, maraqları lazım olan səviyyədə deyil.

2. Aparılan pedaqoji müşahidələr zamanı aydın oldu ki, şagirdlərin maraqları daha çox mobil telefon, kompyuter oyunları, oturaq həyat, televizor təşkil edir. Bu işə onları gənc yaşlarında piylənməsinə, əzələlərin zəiflənməsinə, tənqənəfəsliyə və s. digər fəsadlara cəbəb olur.
3. Tədqiqat zamanı şagirdlərə Azərbaycan və dünya idmançıları haqqında məlumatlandırmaq, video görüntülərin nümayişi, idman növlərinin müxtəlifliyi, “Ədalətli oyunlar” haqqında söhbətlər maraq yaranmasına səbəb oldu.
4. Tədqiqatın gedişində şagirdlərin qrup formasında idmanla əlaqəli tapşırıqların həlli, birgə kollektiv fəaliyyət, məsələlərin müzakirəsi, təqdimatların hazırlanması, qiymətləndirmənin aparılması, idmana, fiziki hərəkətlərə, sağlam həyat tərzinə olan münasibəti müsbət istiqamətə dəyişmişdi.

ƏDƏBİYYAT

1. **Quliyev D.** *İdman və Olimpiya hərəkətinin inkişafında İlham Əliyevin rolu (1997-2007)*. Bakı, 2007, “Nurlan” nəşriyyatı, 300 s.
2. **Quliyev D., Səfərova A.** *Azərbaycan idmanının dünəni, bu günü*. Bakı: Təknur, 2003, 320 s.
3. **Quliyev D.** *Müstəqil Azərbaycanda bədən tərbiyəsi və idmanın inkişafı*. 1991-2011. Bakı 2012.
4. **Əliyev A., Qasımov Ə., Əsgərova N.** *Yay Olimpiya oyunları tarixindən (1948-2008) (Londondan Londonadək)*. II hissə, Bakı-2010, “Müəllim” nəşriyyatı, 212 s.
5. **Məcidov N.B.** *Bədən tərbiyəsinin nəzəriyyəsi və metodikası*, dərslik, III hissə, Bakı, 2022, s.218.
6. **Акберов В., Гусейнов А.** *История физической культуры и спорта в лицах и достижениях*, монография, Баку, 2022, стр.328.

РОЛЬ СПОРТИВНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ СПОРТСМЕНОВ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ШКОЛЬНИКОВ

Р.Н. Маджидов^{1а}, Е.И. Алиев^{1б}, С.Т. Гусейнова^{1с}

¹ *Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта*

^аrovshan.macidov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-2529-7272

^бelvin.aliyev@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-5982-2506

^сsaadat.huseynova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-8589-6138

Аннотация. Проведенное исследование заключалось в информировании школьников об участии выдающихся азербайджанских спортсменов в спорте, их достижениях, их жизни и полученных ими духовных и материальных благах, формировании

интереса к здоровому образу жизни, спорту и физической активности.

Ключевые слова: спорт, достижение, спортсмен, здоровый образ жизни, школьник, школа, интерес.

THE ROLE OF SPORTS ACTIVITIES OF GREAT AZERBAIJANI ATHLETES IN
THE PHYSICAL EDUCATION OF SCHOOLCHILDREN

R.N. Macidov^{1a}, E.İ. Aliyev^{1b}, S.T. Huseynova^{1c}

¹*Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport*

^arovshan.macidov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-2529-7272

^belvin.aliyev@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-5982-2506

^csaadat.huseynova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-8589-6138

Annotation. The study is devoted to informing schoolchildren about the first steps of great Azerbaijani athletes in sports, about their lives and acquired material and moral benefits. The study also aims to move students away from a sedentary lifestyle, from bad habits and

increase their interest in a healthy lifestyle, sports and exercise.

Keywords: *sport, achievement, sportsman, fair plays, healthy lifestyle, schoolchildren, school, interest.*